Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

बालानां सुखबोधाय ।

सुलभसंस्कृतम्

लक्ष्मीकांत जांभेरिकर

शिशुवर्गस्य कृते ।

(खास शिशुशाळेसाठी)

प्रथम पुष्प

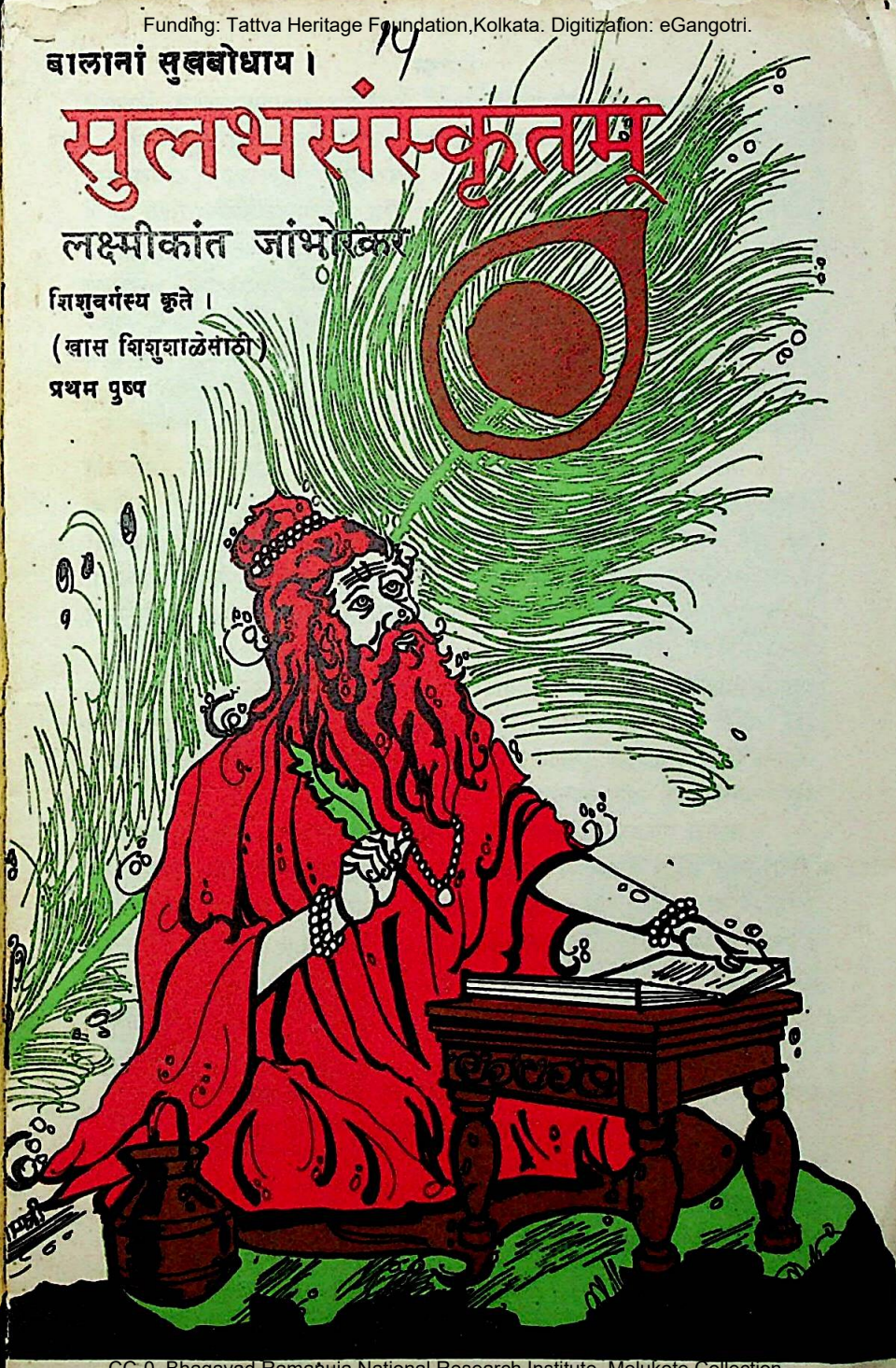

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri

निवेदन

संस्कृतभाषा ही सर्वभाषांची जननी. आईच्या सहवासाप्रमाणेच तिच्याही सहवासाने वाणी, मन, इतकेंच काय संपूर्ण जीवनच उत्तम संस्कारांनी उजळून निघते.

लहानांपासून वृध्दांपर्यंत तसेच झोपडपट्टींत राहणाऱ्या. मागासलेल्या माणसांपासून, आलीशान बंगल्यांत राहणाऱ्या वरिष्ठ वर्गीयांपर्यंत सर्वांना सोपी आणि आकर्षक वाटेल अशी ही संस्कृत भाषा आपल्या देशाचा अमोल ठेवा आहे. फार फार प्राचीन काळापासून आजपर्यंत आपल्या अतुल वैभवाने शोभणारी ही अमरभाषा अत्याधुनिक प्रगति साधणाऱ्या संगणकालाहि (कॉम्प्युटरलाही) आपले अमोघ सामर्थ्य देऊं शकते. कारण ती चिरंजीव अशी सजीवनी विद्याच आहे. म्हणून सूज्ञ नागरिकांनी आपल्या पाल्यांना बालपणापासूनच आपल्या चिरविजयी नित्य प्रगतिशील वर्धिष्णु संस्कृतीचा परिचय करुन देण्याचा आग्रहपूर्वक प्रयत्न केला पाहिजे.

वरील उद्दिष्ट साध्य होण्यासाठी पुण्यामध्ये सहकारनगर परिसरांत संस्कृत-प्रधान-विद्या-विकास-विद्यालय नावाची शिशुवर्गापासून इयत्ता ७ वी पर्यंतची एक पूर्व प्राथमिक व प्राथमिक शाळा गेली वीस वर्षे प्रयत्नशील आहे. शाळेंतील सर्वच वर्गांतील सुमारे दीडहजार मुलें-मुली प्रारंभापासूनच इतर विषयांच्या अभ्यासाबरोबर संस्कृतही शिकत आहेत. त्यांच्यासाठी इयत्तानुसार संस्कृतची वेगवेगळी पाठ्यपुस्तकेंही छापली आहेत.

मुले अथर्वशीर्ष, गीता, स्तोत्रें, पोवाडा, कोळीगीत, भारूड, कव्वाली, गोंधळ, इ. सर्व कांही संस्कृतांत म्हणतात, आंबेडकर, फुले, भगवान् कृष्ण इत्यादींच्या जीवनावरील नाटकेही सादर करतात. स्पर्धांतून पारितोषिकें मिळवितात, विद्याभ्यासामध्येहि नांव कमवतात.

अंशाच प्रकारचा उपक्रम सर्व पूर्वप्राथमिक व प्राथमिक शाळांतून राबविता यावा अशा उत्कट इच्छेनें ही "सुलभ-संस्कृतम्" पाठ्य-पुस्तक माला तयार केली आहे त्याचा बालक, पालक, संस्थाचालक व शासक यांनी उपयोग करुन घ्यावा. संस्कृतच्या आणि संस्कृतीच्या उपासनेचे कार्य दृढतेने चालवावे ही संपादकांची उत्कट इच्छा आहे.

ल. पं. जांभोरकर.
संपादक

प्रकाशिका - सौ. तारा ल. जांभोरकर, ताराकांत प्रकाशन
६६ अध्यापक वसाहत, सहकारनगर नं. १ पुणे ९.

(सर्व हक्क प्रकाशिकेच्या स्वाधीन.)

देणगी मूल्य - [illegible] फक्त फक्त ५ रुपये.
मुद्रक :- मंदार ट्रेडर्स, पुणे ११.

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

अर्पण पत्रिका

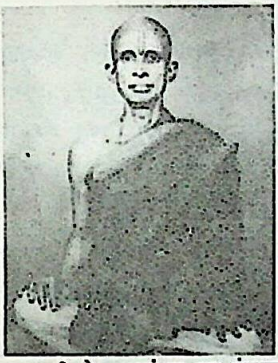

घनपाठी कै. कृष्णंभट्ट घन-पंढरपूर,
याज्ञिकी व वेदाध्ययनाचे गुरुजी

गुरुवर्य कै. लक्ष्मणशास्त्री नम्र - पंढरपूर

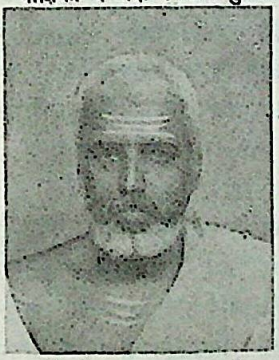

गुरुवर्य श्री. दत्तमहाराज कवीश्वर

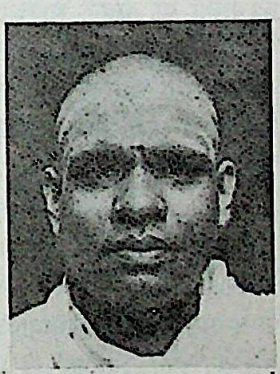

गुरुवर्य श्री. मार्तंडशास्त्री दीक्षित

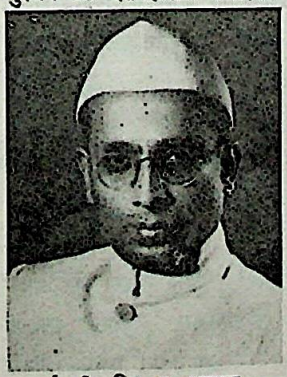

गुरुवर्य श्री. शि. ह. धुपकर

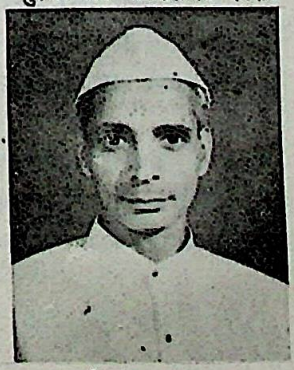

गुरुवर्य श्री. वा. बा. भागवत

परमपूजनीयानां गुरुवर्याणां चरणारविन्देषु सुलभसंस्कृतपुष्पाणि समर्प्यन्ते ।

ल. पं. जांभोरकरः ।

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

श्री. जांभोरकर यांचे 'सुलभ संस्कृतम्' ही छोटेखानी पुस्तके वाचली. संस्कृत भाषा म्हणजे आपली भारतीय संस्कृती होय. आदर्श नीति-मूल्यांचे एक अमोघ साधन म्हणून संस्कृतकडे पाहिले जाते. असा हा नीति-मूल्यांचा ठेवा बालकांच्या मनावर बिंबविणे आवश्यक असते. बालकांच्या मनोकोशामध्ये सुविचारांचे ससे जागे करण्याचे काम श्री. जांभोरकरांनी या पुस्तकातून जाणीवपूर्वक केले आहे.

'सुलभ संस्कृतम्'या पुस्तकाच्या नावातच संस्कृत भाषेचा सरस आणि सुबोधपणा लपलेला आहे. संस्कृत भाषा जेवढी ललित तेवढी हृद्य. जेवढी रमणीय तेवढी मनोज्ञ आहे. मानवी मनाच्या गाभाऱ्यात आदर्श जीवनाची ज्योत प्रज्वलित करणाऱ्या या संस्कृत भाषेच्या शब्द-पूजेमध्ये गेली चाळीस वर्षे श्री.जांभोरकर मग्न आहेत. मानवी मनाच्या दालनात सुसंस्कारांचा लख्ख उजेड पडावा यासाठी ही संस्कृत-शब्द-साधना त्यांनी आरंभिलेली आहे. 'शिक्षण म्हणजे संस्कार होय.' ही बिरुदावली बाल मनात रुजविण्याचे हे काम मोलाचे व आजच्या काळात आवश्यक असे आहे.

वात्सल्य, वीर, करुणा व हास्य रसांनी नटलेले हे पुस्तक आबाल-वृध्दांना वाचनीय आहे. हे संकलन म्हणजे सर्वांना सुसंस्कारांची भेट आहे. या पुस्तकात आईचा गौरव आहे. सर्वधर्मसमभावाची पखरण आहे. 'हे विश्वचि माझे घर' हा विचार आहे. 'भेदाभेद भाव अमंगळ' ही भावना पसरली आहे. उत्तुंग हिमालयाची गौरव गाथा आहे. राष्ट्रध्वजाला विनम्र वंदन आहे आणि सुष्टांच्या रक्षणाची व दुष्टांच्या विनाशाचा वेध घेणारी पल्लेदार नजर आहे आणि या सर्व रचनेवर 'प्रथम आम्ही भारतीय आहोत' या सुविचाराची पताका फडकत असलेली दिसत आहे.

संस्कृतीची ही अमृतवाणी आबालवृध्दांची मने अमृतमय करून सोडील यात शंका नाही. आणि म्हणूनच श्री. जांभोरकर यांच्या 'गागर में सागर' भरण्याच्या या स्तुत्य उपक्रमास माझ्या हार्दिक शुभेच्छा !!

रा. तु. भगत
माजी प्राचार्य
अध्यापक महाविद्यालय
अरण्येश्वर, पुणे-९.

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

॥ श्रीः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

जय गणेश जय गणेश
जय गणेश पाहि माम् ।
जय गणेश जय गणेश
जय गणेश पश्य माम् ॥
त्वां नमामि जय गणेश
जय गणेश पाहि माम् ।
जय गणेश जय गणेश
जय गणेश पश्य माम् ॥

॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥

नमस्ते शारदे देवि वीणा-पुस्तक-धारिणि ।
विद्यारम्भं करिष्यामि प्रसन्ना भव सर्वदा ॥

॥ श्रीगुरवे नमः ॥

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुः। गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुः साक्षात् परं ब्रह्म । तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

प्रथमः पाठः

जयतु संस्कृतम् ।

गुरुः - बालाः ! उत्तिष्ठत ।

छात्राः - भो गुरो ! प्रणमामः ।

गुरु : - कल्याणम् अस्तु । उपविशत । वदत -

जयतु संस्कृतम् ।

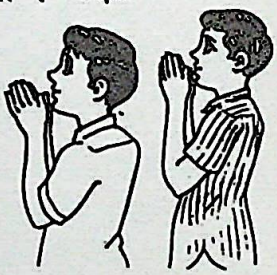

पठत संस्कृतम् । लिखत संस्कृतम् ।

वदत संस्कृतम् । शृणुत संस्कृतम् ।

चलत संस्कृते । मिलत संस्कृते ।

येन भूतले । जयतु संस्कृतम् ।

जयतु संस्कृतम् । जयतु संस्कृतम् ।

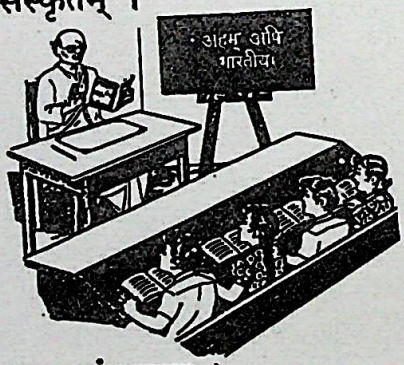

छात्राः -

पठामः संस्कृतम् । लिखामः संस्कृतम् ।

वदामः संस्कृतम् । शृणुमः संस्कृतम् ।।

चलामः संस्कृते । मिलामः संस्कृते ।

येन भूतले सदा । विजयतां संस्कृतम् ।।

(घोषणा - विजयतां संस्कृतम् । वियजतां संस्कृतम् ।)

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

द्वितीयः पाठः

।। मातृवन्दनम् ।।

गुरुः - अयि बालाः ! प्रथमं मातृदेवतां नमामः ।
गायत । प्रथमम् अहं गायामि ।पश्चात् भवन्तः गायन्तु ।

मम माता देवता ।
मम माता देवता । मम माता देवता ।।ध्रु.।।
अतिसरला ।मयि मृदुला ।गृहकुशला ।सा अतुला ।।मम.।।१।।
पाययति दुग्धं । भोजयति भक्तम् ।
लालयति नित्यं । तोषयति चित्तम् ।।मम.।।२।।
सायंकाले नीराजयति । पाठयति च मां शुभं करोति ।
''शुभं करोति कल्याणम् आरोग्यं धनसंपदः ।
दुष्टबुद्धिविनाशाय दीपज्योतिर् नमोऽस्तु ते ।।''
पाठयति च मां शुभं करोति ।।मम.।।३।।
रात्रौ अंके मां स्वापयति । मधु-मधु-मधुरं गीतं गायति ।
आऽऽ आऽऽ आऽऽ आऽऽ आ ।।मम. ।।४।।

मातृदेवो भव । पितृदेवो भव । आचार्यदेवो भव ।
अतिथिदेवो भव । राष्ट्रदेवो भव । संस्कृतदेवो भव ।

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

तृतीयः पाठः

परिचयः ।

अहम् अस्मि बालकः ।
मम नाम गोपालः ।
मम पितुः नाम गोविंदः ।
मम कुलनाम कांबळे इति ।
अहं पाठशालां गच्छामि ।
तत्र संस्कृतं पठामि ।
संस्कृतं मे अतीव रोचते ।

अहम् अस्मि बालिका ।
मम नाम विनया ।
मम पितुः नाम लक्ष्मीकान्तः ।
मम कुलनाम जोशी इति ।
अहं पाठशालां गच्छामि ।
तत्र संस्कृतं पठामि ।
संस्कृतं मे अतीव रोचते ।

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

चतुर्थः पाठः

अवयव-परिचयः ।

एतत् मम मस्तकम् ।
एतत् मम नेत्रद्वयम् ।
एतत् मम कर्णद्वयम् ।
एतत् मम मुखम् ।
एषः मम कण्ठः ।
एषा मम नासिका ।
एतत् मम हृदयम् ।
एतत् मम हस्तद्वयम् ।
एतत् मम उदरम् ।
एतत् मम चरणद्वयम् ।

अयं मम दक्षिणः हस्तः ।
अयं मम वामः हस्तः ।
अयं मम दक्षिणः नयनः ।
अयं मम वामः नयनः ।
अयं मम दक्षिणः कर्णः ।
अयं मम वामः कर्णः ।
अयं मम दक्षिणः चरणः ।
अयं मम वामः चरणः ।

हस्तस्य भूषणं दानं । सत्यं कण्ठस्य भूषणम् ।
श्रोत्रस्य भूषणं शास्त्रं । भूषणैः किं प्रयोजनम् ॥

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

पंचमः पाठः ।

प्रश्नोत्तराणि । (प्रथमः भागः)

रामः - हे गोविंद ! दर्शय तव मस्तकम् ।
गोविंदः - एतद् मम मस्तकम् ।
रामः - दर्शय तव कर्णद्वयम् ।
गोविंदः - एतद् मम कर्णद्वयम् ।
रामः - दर्शय तव मुखम् ।
गोविंदः -एतद् मम मुखम् ।
रामः - दर्शय तव हस्तद्वयम् ।
गोविंदः - एतद् मम हस्तद्वयम् ।
गोविंदः - दर्शय तव हृदयम् ।
रामः - एतद् मम हृदयम् ।
रामः - दर्शय तव उदरम् ।
गोविंदः - एतद् मम उदरम् ।
रामः - दर्शय तव चरणद्वयम् ।
गोविंदः - एतद् मम चरणद्वयम् ।

प्रश्नोत्तराणिं । (द्वितीयः भागः)

नारायणः -नेत्राभ्यां त्वं किं करोषि ?
कृष्णः - नेत्राभ्याम् अहं पश्यामि ।
नारायणः - मुखेन त्वं किं करोषि ?
कृष्णः - मुखेन अहं वदामि भोजनं करोमि च ।

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

नारायणः - कर्णाभ्यां त्वं किं करोषि ।
कृष्णः - कर्णाभ्यां अहं शृणोमि ।
नारायणः - नासिकया त्वं किं करोषि ?
कृष्णः - नासिकया अहं पुष्पं जिघ्रामि ।
नारायणः - हस्ताभ्यां त्वं किं करोषि?
कृष्णः - हस्ताभ्याम् अहं कार्यं करोमि ।
नारायणः - चरणाभ्यां त्वं किं करोषि ?
कृष्णः - चरणाभ्याम् अहं चलामि धावामि च ।

सुभाषितम् -

अधरं मधुरं, वदनं मधुरं, नयनं मधुरं, हसितं मधुरम् ।
हृदयं मधुरं, गमनं मधुरं, मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ॥

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

षष्ठः पाठः ।

दिनदेवता ।

सोमवासरे शंकरदेवः । मंगलवारे गणेशदेवः ।
बुधस्य वारे विठ्ठलदेवः । गुरोर्वासरे दत्तात्रेयः ।
शुक्रवासरे लक्ष्मीदेवी । शनेर्वासरे दिव्यमारुतिः ।
रवेर्वासरे चण्डः सूर्यः । सप्तदिनानां सप्ताहः ॥१॥

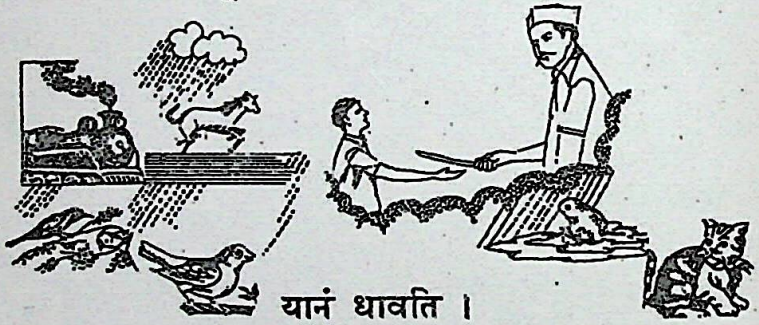

यानं धावति ।

यानं धावति भप् भप् भप् । अश्वः धावति टप् टप् टप्
वृष्टिः पतति रप् रप् रप् । यष्टिः लगति सप् सप् सप् ॥१॥
भेकः वदति डराँव डराँव । वदति बिडाली म्याँव म्याँव ।
काकः कुरुते काव् काव् । चटका कुरुते चीव् चीव् ॥२॥

मदीया घटी ।

ब्रूते टिक् टिक् घटी मदीया । सूची सततं चलति तदीया ॥
न हि विश्रांतिं कदापि लभते । सदा जागृता सेवां कुरुते ॥
चल चल चल लघु शालां पठितुम् ।
नैव शोभनं भवने स्थातुम् ।
घण्टा-रभते ठण् ठण् कर्तुम् ।
उचितं नैव विलम्बं कर्तुम् ॥

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

सप्तमः पाठः ।

चल मम घोटक ।

चल मम घोटक । टिक् टिक् टिक् ॥
चल रे, चल रे । टिक् टिक् टिक् ॥
पीतं पयः । कृता बहुखेला ॥
अधुना रे । गमनीया वेला ॥१॥

कशा पतति ते । चट् चट् चट् चट् ॥
धाव धावरे । खट् पट् खट् पट् ॥
पाठः पठितो । लेखा लिखिता ॥
गानं गीतं । गणना गणिता ॥२॥

मम भगिनी । आयाति धाव रे ॥
उपरि धावरे । अधो धाव रे ॥
चल मम घोटक । टिक् टिक् टिक् ॥
चल रे चल रे । टिक् टिक् टिक् ॥३॥

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

अष्टमः पाठः

अमृतवाणी संस्कृतभाषा ।

(कव्वाली-गानम्)

सुरससुबोधा विश्वमनोज्ञा । ललिता हृद्या रमणीया ।
अमृतवाणी संस्कृतभाषा । नैव क्लिष्टा न च कठिना ।।१।।
कविकोकिलवाल्मीकिविरचिता । रामायणरमणीयकथा ।
अतीव सरला मधुरमञ्जुला । नैव क्लिष्टा न च कठिना ।।२।।
व्यास-विरचिता गणेश लिखिता । महाभारते दिव्य कथा ।
कौरवपांडवसंगरमथिता । नैव क्लिष्टा न च कठिना ।।३।।
कुरुक्षेत्रसमरांगणगीता । विश्ववन्दिता भगवद्गीता ।
अमृतमधुरा कर्मदीपिका । नैव क्लिष्टा न च कठिना ।।४।।
कविकुलगुरुनवरसोन्मेषजा । ऋतुरघुकुमारकविता ।
विक्रमशाकुन्तलमालविका । नैव क्लिष्टा न च कठिना ।।५।।

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

नवमः पाठः

भारतीय-सैनिकाः ।

ते सन्ति वीरसैनिकाः ।
ते भारतीय-सैनिकाः ॥१॥
ते सन्ति धीरसैनिकाः ।
ते भारतीय-सैनिकाः ॥२॥
चलन्ति ये वने वने ।
ते भारतीय-सैनिकाः ॥३॥
रक्षन्ति ये स्वभारतम् ।
ते भारतीय-सैनिकाः ॥४॥
हसन्ति ये सदा रणे ।
ते भारतीय-सैनिकाः ॥५॥
गर्जन्ति ये सदा रणे ।
ते भारतीय-सैनिकाः ॥६॥

घोषणाः।
वन्दे --- मातरम् ।
विजयताम् --- भारतदेशः ।
हर हर --- महादेव ।

श्रीराम राम रघुनन्दन राम राम ।
श्रीराम राम भरताग्रज राम राम ।
श्रीराम राम रणकर्कश राम राम ।
श्रीराम राम शरणं भव राम राम ॥

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

दशमः पाठः ।

व्यायाम-गीतम्

दक्षिण-पादं पुरस्कुरु । दक्षिण-पादं कुरु पृष्ठम् ।
मन्दं मन्दं भ्रामय तम् । गोलाकारं स्वयं भ्रम ।

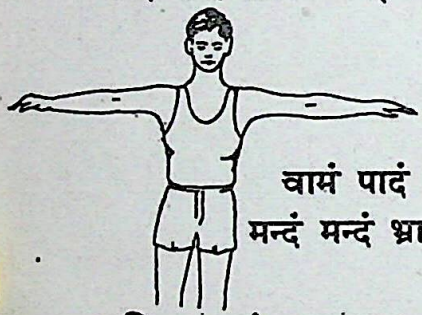

वामं पादं पुरस्कुरु । वामं पादं कुरु पृष्ठम् ।
मन्दं मन्दं भ्रामय तम् । गोलाकारं स्वयं भ्रम ।

दक्षिण-हस्तं पुरस्कुरु । दक्षिण-हस्तं कुरु पृष्ठम् ।
मन्दं मन्दं भ्रामय तम् । गोलाकारं स्वयं भ्रम ।

वामं हस्तं पुरस्कुरु । वामं हस्तं कुरु पृष्ठम् ।
मन्दं मन्दं भ्रामय तम् । गोलाकारं स्वयं भ्रम ।

हस्त-द्वितयं पुरस्कुरु । हस्त-द्वितयं कुरु पृष्ठम् ।
मन्दं मन्दं भ्रामय तम् । गोलाकारं स्वयं भ्रम ।

सर्वाङ्गं हि पुरस्कुरु । सर्वाङ्गं हि कुरु पृष्ठम् ।
मन्दं मन्दं भ्रामय तम् । गोलाकारं स्वयं भ्रम ।

सर्वे मिलित्वा खेलामः । सर्वे मिलित्वा गायामः ।
सर्वे मिलित्वा खादामः । श्रीकृष्ण-गोपवत् नृत्यामः ।

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

एकादशः पाठः

सैन्यगीतम् ।

(चाल - कदम कदम बढाये जा)

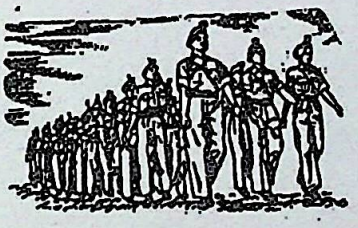

सादरं समीयतां वन्दना विधीयताम् ।
श्रद्धया स्वमातृभूसमर्चना विधीयताम् ।।धृ.।।

आपदो भवन्तु वा विद्युतो लसन्तु वा ।
आयुधानि भूरिशोऽपि मस्तके पतन्तु वा ।।१।।

धीरता न हीयताम् । वीरता विधीयताम् ।
निर्भयेन चेतसा पदं पुरो निधीयताम् ।।२।।

प्राणदायिनी इयम् त्राणदायिनी इयम् ।
शक्तिमुक्तिभक्तिदा सुधाप्रदायिनी इयम् ।।३।।

एतदीयवन्दने सेवनेऽभिनन्दने ।
साभिमानमात्मनो जीवनं प्रदीयताम् ।।४।।

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

द्वादशः पाठः

गन्त्री-गानम् ।

गन्त्री भग् भग् गानं गायति
गन्त्री गच्छति गन्त्री गच्छति ।
भग् भग् झुक् झुक् ।।धृ।।
अग्रे गच्छति पृष्ठे गच्छति ।
उच्चैर् गच्छति ।नीचैर् गच्छति ।
भग् भग् झुक् झुक् ।।१।।
मन्दं गच्छति । शीघ्रं गच्छति ।
वक्रं गच्छति सरलं गच्छति ।
भग् भग् झुक् झुक् ।।२।।
गानं गायति । एषा भग् भग् ।
नादं कुरुते । धग् धग् धग् धग् ।
भग् भग् झुक् झुक् ।।३।।
नयति मातुलः यत्र निवसति ।
प्रिया हि गन्त्री बालान् सुखयति ।
भग् भग् झुक् झुक् ।।४।।

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding:.Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

त्रयोदशः पाठः

जम्बुगीतम् ।

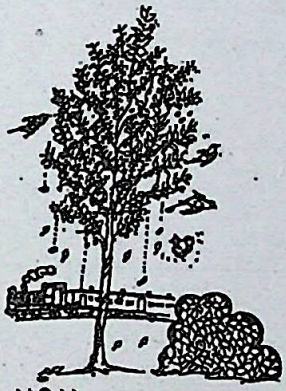

निपतति जम्बुः टप् टप् टप्
बालः खादति गप् गप् गप्
वायुः प्रहरति हर् हर् हर्
पत्रं निपतति खर् खर् खर्
विहगो वदति चुन् चुन् चुन्
भ्रमरो गुंजति गुन् गुन् गुन्
गन्त्री गच्छति धक् धक् धक्
बालः पश्यति टक् टक् टक् ॥१॥

वीरबाला-गीतम् ।

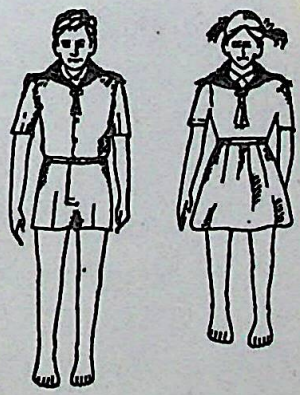

अहं वीरबालः । अहं वीरबाला ।
अहं मातृभक्तः । अहं मातृभक्ता ।
अहं पितृभक्तः । अहं पितृभक्ता ।
अहं लोकसेवाव्रती देशभक्तः ॥१॥
अहं दीनबंधुः । अहं दीनभगिनी ।
अहं पीडितानां महास्नेहसिन्धुः ।
परं दुर्जनानां कृते क्रूरकालः ।
अहं वीरबालः । अहं वीरबाला ॥२॥

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

चतुर्दशः पाठः

चटका ।

चटका ब्रूते चिव चिव चिव
वदति कुक्कुटः कुकू च कू ॥१॥

वदति कोकिलः कुहू कुहू
हर्षं यामो मुहुर्मुहुः ॥२॥

वदति-मयूरः केके केके
टर्र टर्र कुरुते मंडूकः ॥३॥

काको वदति काव् काव् काव्
बालो हसति हा हा हा ॥४॥

भषको ब्रूते भौं भौं भौं
वानरोऽपि च खौं खौं खौं ॥५॥

रम्य-कपोतः गुट-गूं गुटर्गूं
अइउण् ऋ लृ क् कु चु टु तु पु ॥६॥

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

सौ. तारा जांभोरकर प्रकाशित करीत असलेल्या 'सुलभ संस्कृतम्' या छोटेखानी गीतसंग्रहाच्या हस्तलिखित प्रती चाळल्या. पुष्कळशी गीते अगदी सोप्या संस्कृतात आहेत. गीते अर्थपूर्ण आहेत. ही गीते चालीवर म्हणून विद्यार्थ्यांनी पाठ केली तर वाणी शुध्द होईल आणि अनायासे संस्कृताचीही गोडी लागेल. गीतांचे विषयही सुसंस्कार करणारे आहेत. सुसंस्कार हा शिक्षणाचा गाभा आहे. त्यादृष्टीनेही उपक्रम स्तुत्य आहे. यथावकाश संस्कृतमधील काही निवडक, सोपी सुभाषितेही शक्य झाल्यास प्रकाशित करावी अशी इच्छा व्यक्त करीत आहे.

श्री. लक्ष्मीकांत जांभोरकर आणि सौ. तारा जांभोरकर यांच्या प्रदीर्घ चिकाटीच्या राष्ट्रीय कार्यास हार्दिक शुभेच्छा

म. वा. जोशी
माजी मुख्याध्यापक
नू. म. वि. प्रशाला, पुणे २

श्री. लक्ष्मीकांत जांभोरकर यांचे "सुलभ संस्कृतम्" सर्व पुष्पे वाचली. यातील काही पद्ये त्यांनी स्वतः गाऊन दाखविली. मला ही पद्ये ऐकल्यावर आश्चर्य तर वाटलेच पण त्याहीपेक्षा आनंद अधिक झाला. या पद्यांची रचना, गेयता व मृदुता फारच प्रसन्न करणारी आहेत. लहानपणीच अशी पद्ये विद्यार्थ्यांच्या ओठावर तरळत राहिली तर त्यांचीच नव्हे, पालकांचीही संस्कृत विषयाची भीती पार नाहीशी होईल. अशा विविध आकर्षक चालींच्या गेय पद्यांनी समाजाच्या सर्व थरातील लोकात संस्कृत विषयी आवड निर्माण होईल. संस्कृत वाङ्मयातील उपयोगी पडणारा खजिना सर्वांना खुला होईल व उपयोगी पडेल.

श्री. जांभोरकर यांचे या दिशेने चाललेले प्रयत्न विद्यार्थ्यांवर संस्कार करणारे, उपयुक्त व भारतीय संस्कृतीला पोषक ठरतील असा मला विश्वास वाटतो. त्यांच्या विद्यालयातील विविध उपक्रम याच दिशेने वाटचाल करणारे आहेत यात संशय नाही. त्यांच्या उपक्रमास सुयश चिंतितो.

प्र. द. पुराणिक
राष्ट्रपती पुरस्कार विजेते,
माजी प्राचार्य, हिंदी हायस्कूल,

पं. ल. पं. जांभोरकर यांनी संपादित केलेली 'सुलभ संस्कृतम् पुष्पे' पाहिली. ही पुस्तके बालांसाठी उपयुक्त आहेत. चांगल्या सोप्या चालीवर ही संस्कृत गीते गाता येतात. त्यामुळे बालांच्या वाणीवर संस्कार होतात. त्यांना संस्कृतभाषेची गोडी वाटू लागते. या दृष्टीने पं. जांभोरकर यांचा उपक्रम स्तुत्य आहे. त्यास उत्तरोत्तर यश मिळो.

श्रीकांत बहुलकर
प्राचार्य, श्री बालमुकुंद, संस्कृत महाविद्यालय
टि. म. विद्यापीठ, पुणे-३०.

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

श्री. जांभोरकरांचे 'सुलभ संस्कृतम्' ही पुस्तके पाहिली व 'ऐकली' संस्कृत इतके सोपे नि मधुर असते, याची कल्पना ही पुस्तके वाचून नाही यायची ! उगाचच लोकांना वाटते ही पंडितांची भाषा ! मला वाटते की, संस्कृत भाषेत 'मॉंटेसरी' चालवता येईल किंबहुना येते. हे मी प्रत्यक्ष अनुभवले आहे. संस्कृत भाषेचे महत्व साऱ्यांनाच पटले आहे. पण काय करावे नि कसे करावे हे कळत नाही. 'सुलभ संस्कृतम्' हा तो मार्ग आहे, या छोट्या, सुगम, गेय, आकर्षक पुस्तकाचे सर्वत्र स्वागत झाले पाहिजे. या पुस्तकावरुन "मॉंटेसरीत" वा 'प्राथमिक' शाळेत खरोखरच संस्कृतचा परिचय द्यायला हवा इतकी ही पुस्तकी उत्कृष्ट आहेत.

डॉ. विनायक य. कुलकर्णी
संचालक-गीताधर्म मंडळ, पुणे ३०.

संस्कृत भाषा अमर आहे. ती अमृतवाणी आहे, अशी माझी श्रध्दा आहे. भारतीय संस्कृतीचा अभिमान बाळगणाऱ्या प्रत्येक व्यक्तीची अशीच श्रध्दा असावी. भारतातील सर्व भाषांची ती जननी आहे, तिची श्रेष्ठता वादातीत आहे. 'सुलभ संस्कृतम्' या पुस्तकात तिचे वर्णन 'सुरससुबोधा विश्वमनोज्ञा, ललिता हृद्या रमणीया' या शब्दात केले आहे. ते अगदी यथार्थ आहे. ती क्लिष्टही नाही आणि कठिण तर नाहीच नाही. सहज जाता येता गुणगुणत रहावे, अशी कितीतरी मधुर स्तोत्रे संस्कृतात आहेत. अनेकांच्या ती ओठी आहेत. अशा या रसाळ भाषेचा परिचय आपले सुहृद् श्री. लक्ष्मीकांत जांभोरकर यांनी छोट्या पुस्तकात अगदी सोप्या व रोचक पध्दतीने केला आहे. ते हाडाचे शिक्षक आहेत. कठिण वाटणारा विषय सोपा करून सांगण्याची त्यांची हातोटी अभिजात आहे. याची प्रचीती ही छोटी पुस्तके सहजपणे देऊन जातात.

अशी अनेक पुस्तके प्रकाशित करण्याची श्री. जांभोरकरांची योजना आहे. ती लौकरात लौकर साकार होवो, हीच इच्छा ! श्री. जांभोरकर यांना त्यांच्या अंगीकृत कार्यात सुयश चिंतितो.

व. द. तांबे
माजी सह संपादक 'एकता मासिक'

अभिप्राय

परममित्र लक्ष्मीकांत जांभोरकर यांचे संस्कृतप्रेम फार लहानपणापासून मला माहीत आहे. त्या संस्कृत प्रेमाचे रूपांतर त्यांनी त्यासाठी शिशु व बालमित्रांसाठी एक संस्कृत विद्यालय सुरू केले आहे ही अत्यंत कल्याणकारी घटना आहे. शाळेसाठी संस्कृतची गोडी निर्माण करण्यासाठी "सुलभसंस्कृतची" पुस्तके छापली जात आहेत ही अत्यंत समाधानाची गोष्ट आहे. संस्कृत भाषेचा उपयोग जसा ज्ञानासाठी तसा मनावरच्या संस्कारासाठी फार होतो हे जाणून श्री. जांभोरकर यांच्या अंगीकृत कार्यात अधिकाधिक यश मिळावे ही परमेश्वरचरणी प्रार्थना.

व. ग. देवकुळे लेखक - "योगासने"

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

ऋणनिर्देश

'सुलभसंस्कृतम्' ह्या पुस्तकमालेच्या निर्मितीसाठी पुणे येथील श्री. वामनराव आठवले ह्यांनी अत्यंत बहुमोल मार्गदर्शन केले. त्यांच्या सूचनांप्रमाणे पुस्तकाची रचना करतांना मुंबईचे श्री. वसन्तराव नानिवडेकर ह्यांचेहि खूप साहाय्य झाले. उपरोक्त सुहृदांच्या सक्रिय सहानुभूतीबद्दल त्यांना शतशः धन्यवाद.

श्री. मुकुंदराव मारूलकर ह्यांनी अनेक वेळा प्रत्यक्ष भेटून चर्चा करून पुस्तक छपाईचे काम सुबकपणे करून दिले ह्याबद्दल त्यांचेही आभार मानावे तेवढे थोडेच.

पुस्तकाचे अंतरंग व बहिरंग सजविण्यासाठी गायत्री आर्टचे आर्टिस्ट चि. विनायक जांभोरकर यांनी कुंचल्याची करामत मनापासून दाखविली. त्यांचे आभार मानणे त्यांना रुचणार नाही तथापि ऋणनिर्देश करणे आमचे कर्तव्य आहे.

पुस्तकांत ज्यांची गीते अंतर्भूत केली आहेत त्या ल. म. चक्रदेव, सौ. मालती चक्रदेव, सौ. सुशीला दाते, जनार्दनशास्त्री पाण्डेय, पंडित वसंतराव गाडगीळ, वासुदेव त्रिवेदी इत्यादि संस्कृत सेवकांना आम्ही कृतज्ञतापूर्वक प्रणाम करतो.

ल. पं. जांभोरकर

प्रार्थना

शिवंकरः शुभंकरः सुखं करोतु शंकरः । वसन्तो हि याचते संस्कृतस्य किंकरः ॥

माझे परमस्नेही पं. जांभोरकर यांनी एकसष्टीनंतर देखील विशीतल्या तरुणाला लाजवेल असे संस्कृत प्रसाराचे कार्य देशात व विदेशात चालविले आहे. या कार्यात त्यांना उदंड यश लाभो ही गोपाळकृष्ण चरणी प्रार्थना.

प्रा. गोपाळराव जोशी, संस्कृत विभाग प्रमुख, शिवाजी कॉलेज, बार्शी

श्री. लक्ष्मीकांत जांभोरकर हे हाडाचे व तळमळीचे संस्कृत शिक्षक आहेत. संस्कृत 'करतलामलकवत्' करून द्यावयाचे हे त्यांना, संस्कृतगंगेत ते न्हाइलेले असल्याने उत्तम जमते या सुलभ संस्कृतम् पुस्तकावरुन हे चांगले प्रत्ययास आले आहे. या पुस्तकाचे जनतेने सहर्ष स्वागत करून आपल्या पाल्याच्या हातात हे राहील असे केल्यास पाल्याचे कल्याणच होणार आहे.

द. रा. कानेगावंकर, एम्. ए. बी. टी.

अभिप्राय

'बालानां सुखबोधाय' ही पाठ्यपुस्तक मालिका तयार करून प्रसिध्द करण्याचा हा स्वान्तःसुखाय असा पराक्रमी प्रयत्न करणारे पं. लक्ष्मीकांत जांभोरकर हे सर्वथैव अभिनंदनास पात्र आहेत.

पं. लक्ष्मीकांत जांभोरकरांचे आयुष्य
"संस्कृत-प्रचारार्थं, संस्कृति-प्रचारार्थं
अथकपरिश्रमैस्सह समर्पितम् एव ।"

त्यांच्या या मालिकेची शिशुवर्ग ते इयत्ता आठवी अशी नऊ पाठ्यपुस्तके आगामी काळांत

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

सर्व शाळांतून उपयोगात आणली जातील व हा संस्कृत-भाषेचा संस्कृती-संवर्धक सुगंध सर्व भावी पिढीच्या जीवनांत स्थायी स्वरूपांत दरवळत राहील. या कामी या मालेची उपयुक्तता स्वयंसिध्दच आहे.

या मालेचा उपयोग सर्वत्र केला जावो ही सदिच्छा.

वा. शं. आठवले, संघटनमंत्री, भारत संस्कृत परिषद्, महाराष्ट्र प्रदेश

अभिप्राय

"नवीन शैक्षणिक धोरणात भाषाविषयक राष्ट्रीय धोरण हे १९६८ मधीलच असेल", असे केंद्र शासनाने जाहीर केले आहे. १९६८ च्या भाषाविषयक राष्ट्रीय धोरणात केवळ त्रिभाषासूत्राचा उल्लेख नसून, संस्कृतसाठी खास परिच्छेद आहे. सदर परिच्छेदात, भारतीय भाषांच्या विकासासाठी व राष्ट्राच्या सांस्कृतिक एकात्मतेसाठी, संस्कृतला शाळा व विद्यापीठे यांच्या स्तरावर अभ्यासक्रमामध्ये उदार स्थान असावे; अशी संस्कृतची महती वर्णिलेली आहे. नवीन शैक्षणिक धोरणाचेही प्रमुख उद्दिष्ट 'राष्ट्राची एकात्मता' हेच उद्घोषित झालेले आहे.

या दृष्टीने पं. ल. पं. जांभोरकर या आदर्श संस्कृत कार्यकर्त्यानि प्राथमिक स्तरावरील संस्कृतच्या अभ्यासासाठी तयार केलेली पुस्तके बहिरङ्ग व अन्तरङ्ग अशा दोनीही प्रकारांनी उपयुक्त आहेत. मुंबई महानगरपालिकेचे कर्तव्यदक्ष व संस्कृताभ्यासी आयुक्त श्री. सदाशिवराव तिनईकर यांनी आपल्या खास अधिकारात इ. १ ते इ. ४ या प्राथमिक स्तरावर संस्कृतच्या अभ्यासास चालना दिलेली आहे. श्री. तिनईकर व पं. जांभोरकर यांचा हा संस्कृतविषयक शैक्षणिक उपक्रम अन्यही शैक्षणिक संस्थांनी कार्यान्वित केल्यास राष्ट्रीय एकात्मता साकार होऊन संपूर्ण भारताचेच परम कल्याण होईल; असा विश्वास वाटतो.

श्री. धुं. कवीश्वर, मानसेवी संस्कृत संघटक, महाराष्ट्र शासन

ॐ

निवेदयितुं समुत्सहते मच्चेतः यत् सुहृद्वर-लक्ष्मीकान्त जाम्भोरकराणां संस्कृत- पुस्तकानि बालेषु बालिकासु च संस्कृतानुरागं निर्माय संस्कृताध्ययनं सुलभं कर्तुं समर्थानि भवन्ति इति। "यः क्रियावान् स पण्डितः" इति न्यायमनुसृत्य यथार्थत्वेन पण्डितोपाधिं प्राप्तवतां श्रीयुतां जाम्भोरकरमहानुभावानां प्रयत्नः सर्वथा स्तुत्यः एव। संस्कृतछात्रैः तेषां पुस्तकानामवश्यमेवोपयोगः कर्तव्यः, तेन च संस्कृतभाषा कथं सुलभा वर्तत इत्यनुभवितव्यमित्येवाशास्ते।

रा. ल. जोशी, प्राध्यापक, संगमेश्वर महाविद्यालय, सोलापूर

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.